

Dawid Solak

Stowarzyszenie Projekt Tarnów

Współpraca miast z organizacjami pozarządowymi na przykładzie Tarnowa – rekomendacje dla zmian Cooperation of the cities with non-governmental organizations on the example of Tarnów – recommendations for changes

Słowa kluczowe: miasto, organizacja pozarządowa, rozwój, spójność społeczna, współpraca, społeczeństwo obywatelskie, decentralizacja

Key words: city, non-governmental organisation, development, social cohesion, cooperation, civil society, decentralization

Abstrakt

Przedmiotem artykułu jest tematyka współpracy samorządu terytorialnego na poziomie miasta na prawach powiatu z organizacjami pozarządowymi na przykładzie miasta Tarnowa. Aby określić jakość współpracy zbadano liczebność organizacji pozarządowych w wybranych, średnich miastach na prawach powiatów i odniesiono ją do skali współpracy poszczególnych samorządów z trzecim sektorem. Opracowując dane bazowano na sprawozdaniach rocznych z realizacji programów współpracy z organizacjami pozarządowymi poszczególnych samorządów, a także innych oficjalnych dokumentach. Opisano także ustawowe ramy prawne współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi i dokonano przeglądu dobrych praktyk w wybranych samorządach.

Na podstawie przeanalizowanych danych, dobrych praktyk, a także standardów i form współpracy miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi sformułowano listę rekomendacji dla lepszej współpracy w tym zakresie.

Wstęp

Organizacje trzeciego sektora odgrywają w ostatnich latach coraz większą rolę w przestrzeni publicznej w Polsce – bynajmniej nie tylko w zakresie budowania społeczeństwa obywatelskiego, ale również w rozwoju gospodarczym. Jak podkreśla Jerzy Hausner „określanie

ich mianem non-profit nie jest (...) precyzyjne. W pewnym sensie dążą one do wypracowania zysku, ale nie jest on dzielony między właścicieli czy uczestników organizacji społecznej, lecz przeznaczany w całości na realizację celów statutowych. Sytuację tę lepiej oddaje inne angielskie określenie: not-for-profit (nie dla zysku)¹”. Jeszcze w latach 90. operacyjne wydatki trzeciego sektora w krajach OECD sięgały 4,6% PKB, a np. w Niemczech organizacje trzeciego sektora dostarczały ok. 60% usług społecznych.

Badania „Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015” przeprowadzone przez Stowarzyszenie Klon/Jawor na ogólnopolskiej, losowej próbie 4 tysięcy stowarzyszeń i fundacji pokazują jasno, że głównym partnerem do współpracy dla NGO są lokalne władze – współpracuje bowiem z nimi 92% organizacji. Ponad połowa z nich ubiega się o finansowe wsparcie ze strony samorządów.

Aktywne NGO odgrywają coraz większą rolę w zaspokajaniu potrzeb społecznych w Tarnowie – przez samych tworzących je mieszkańców, a także świadczą o postępującej samoorganizacji społeczeństwa. Zachodzące procesy, odpowiednio animowane i wsparte przez lokalne władze mogą stanowić impuls rozwojowy dla stopniowo tracącego kolejne funkcje miasta.

Niniejszy artykuł stanowi próbę naszkicowania rekomendacji dla zmian na podstawie analizy dobrych praktyk i wyników badań.

Liczba organizacji pozarządowych w mieście – tendencje i zmiany, sytuacja na tle kraju

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego² w 2016 roku w Polsce aktywnie działało 91,8 tys. organizacji pozarządowych, co w przeliczeniu daje niemal 24 organizacje pozarządowe na 10 tys. mieszkańców. Zgodnie z danymi pochodzącymi z Urzędu Miasta Tarnowa³ na koniec 2016 roku w mieście zarejestrowanych było 351 organizacji pozarządowych, co w takim samym przeliczeniu daje 32 organizacje pozarządowe na 10 tys. mieszkańców. W tym samym roku w Tarnowie powstało 20 nowych stowarzyszeń i fundacji. Porównując miasto z innymi ośrodkami o podobnej liczbie ludności i statusie można stwierdzić, że liczba organizacji pozarządowych w mieście, w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców jest zbliżona. W Gliwicach⁴ jest to 36 organizacji, w Bytomiu⁵ 24, w Rybniku natomiast 27⁶.

¹ Hausner J., 2007, Organizacje pozarządowe – trzeci sektor współczesnego społeczeństwa, Zeszyty naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, nr 714, Kraków, s. 12-13.

² Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2016 r. – wyniki wstępne, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/> [13.11.2017].

³ Raport o stanie miasta 2016, <http://www.tarnow.pl/Miasto/Urzed-Miasta-Tarnowa/Raporty-o-miescie> [13.11.2017].

⁴ Raport o stanie miasta Gliwice – dane na koniec 2016 roku, <https://gliwice.eu/miasto/o-gliwicach/raport-o-stanie-miasta> [13.11.2017].

⁵ Raport o stanie miasta Bytom, www.bytom.pl/plik/5722,raport-2016-pdf [13.11.2017].

⁶ Sprawozdanie z realizacji Programu współpracy Miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi

W skali Tarnowa możemy mówić również o ponadprzeciętnej dynamice w zakresie powstawania nowych organizacji pozarządowych, w ciągu roku bowiem ich liczba wzrosła o ponad 5%, czyli o tyle samo, co w skali całego kraju w przeciągu 2 ostatnich lat.

Warto podkreślić, że znowelizowana ustawa Prawo o stowarzyszeniach⁷, która weszła w życie 20 maja 2016 roku, wychodzi naprzeciw postulatom zgłaszanym przez organizacje pozarządowe i ułatwia zakładanie stowarzyszeń – między innymi minimalna liczba członków założycieli wymagana do założenia i funkcjonowania stowarzyszenia to nie 15, jak dotychczas, a 7 osób (choć, np. we Francji, są to 3 osoby). Przyspieszeniu i uproszczeniu uległy procedury związane z rejestracją stowarzyszeń. Regulacje te w znaczący sposób sprzyjają powstawaniu nowych organizacji pozarządowych zwłaszcza w małych i średnich miastach oraz na terenach wiejskich.

Ustawowe ramy współpracy z NGO

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁸ nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek współpracy i wspierania organizacji pozarządowych. Ustawodawca w enumeratywny sposób wymienił kategorie zadań publicznych, w ramach których

i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w 2016 r. http://bip.um.rybnik.eu/docs/2017/05/16/file_6791267.pdf [12.11.2017].

⁷ Ustawa z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1923).

⁸ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2003 Nr 96 poz. 873.

organizacje pozarządowe i władze publiczne mogą współpracować. Sfera tych zadań publicznych jest bardzo szeroka i obejmuje m.in.:

- kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej,
- pomoc społeczną,
- działania na rzecz rozwoju gospodarczego i rozwoju przedsiębiorczości,
- naukę, szkolnictwo wyższe, edukację, oświatę i wychowanie.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi może przybierać dwojaki charakter – finansowy i niefinansowy. W ramach współpracy finansowej możliwe jest zlecenie organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych, zawieranie umów o wykonanie inicjatyw lokalnych, partnerstwa. Współpraca o charakterze niefinansowym to przede wszystkim wzajemne informowanie, konsultowanie aktów prawnych, tworzenie wspólnych zespołów problemowych o charakterze doradczym i inicjatywnym.

Jedną z form współpracy finansowych jest zlecenie organizacjom realizacji zadań publicznych. W celu zlecenia organizacji pozarządowej realizacji zadania publicznego organ administracji publicznej ogłasza zwykle otwarty konkurs ofert. Istnieje jednakże możliwość zlecenia realizacji zadania publicznego w uproszczonym trybie (z pominięciem konkursu ofert, na wniosek zainteresowanej organizacji pozarządowej) – musi ono mieć jednak lokalny lub regionalny charakter, wysokość jego dofinansowania nie może przekroczyć 10 tysięcy złotych, a okres jego realizacji 90 dni. Do finansowych form współpracy zaliczamy także umowy partnerskie, partnerstwa publiczno-prywatne (PPP) oraz inicjatywy lokalne.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nakłada na JST obowiązek uchwalenia rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi (art. 5a ust 1). W samorządach program współpracy jest uchwalany przez organ stanowiący, po uprzednim skonsultowaniu jego zapisów z organizacjami pozarządowymi, a także zaopiniowaniu przez radę działalności pożytku publicznego (jeśli taka istnieje). Obowiązujące przepisy kładą bardzo duży nacisk na to, aby program współpracy był efektem współpracy pomiędzy samorządem, a organizacjami pozarządowymi. Do dobrych praktyk w tym zakresie z pewnością należy zaliczyć działania podejmowane przez samorząd Słupska, w którym przygotowanie projektu programu współpracy z organizacjami pozarządowymi w 2016 roku po raz pierwszy zostało zlecone organizacjom pozarządowym, w drodze otwartego konkursu ofert. Projekt dokumentu został przygotowany podczas branżowych spotkań przedstawicieli organizacji pozarządowych, magistratu i radnych (obszary: kultura, sport, pomoc społeczna, osoby niepełnosprawne oraz działania obywatelskie).

Współpraca finansowa Tarnowa z NGO na tle innych miast

Na potrzeby niniejszego artykułu przeanalizowano na podstawie rocznych sprawozdań z realizacji programów współpracy z organizacjami pozarządowymi za 2016 rok skalę finansowej współpracy miast z NGO.

Analiza dokumentów pokazuje, że samorzady coraz chętniej zlecają organizacjom pozarządowym realizację zadań publicznych i przeznaczają na ten cel coraz więcej pieniędzy. Wynika to w dużej mierze z szeregu korzyści jakie niesie dla JST współpraca z NGO: „Dominujące są dwa podejścia do tego problemu. Są tacy, którzy przekonują nas, że organizacje pozarządowe to nic innego jak efekt niewydolności państwa i rynku w zakresie zaspokajania potrzeb społecznych. Dodają oni również, że jest to sposób na minimalizowanie kosztów tego procesu. Chwała organizacji polega na tym, że robią to tanio i znacznie lepiej. Są też i tacy, którzy udowadniają, że organizacje pozarządowe pełnią chyba nawet ważniejszą rolę. Ich zdaniem organizacje są buforem, albo też może lepiej, poduszką powietrzną pomiędzy państwem a społeczeństwem. Rozwiązują one bowiem trudne problemy społeczne, zmniejszają napięcia i sytuacje konfliktowe w społeczeństwie⁹”. Co niezwykle istotne organizacje pozarządowe realizują coraz szerszą gamę zadań publicznych. Jak podkreśla ekspert Instytutu Spraw Publicznych Marek Rymsza: „W obecnej dekadzie, zwłaszcza po uchwaleniu w 2003 roku UDPP, postępuje proces włączania organizacji pozarządowych w system wykonywania zadań publicznych, zwłaszcza w obszarze usług społecznych¹⁰”.

Sprawozdania z realizacji rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi pokazują, że większość przebadanych samorządów na zlecenie zadań publicznych organizacjom pozarządowym przeznacza wyższą pulę niż Tarnów. Szczególnie rzuca się w oczy duża kwota przeznaczona na ten cel przez samorząd Gliwic – było to bowiem 19,7 mln zł, co w przeliczeniu na 1 organizację pozarządową zarejestrowaną w mieście daje ok. 30,8 tys. zł, szczególnie duża kwota, bo aż 1,8 mln zł zostało przeznaczonych na realizację zadań publicznych w obszarze kultury. W zestawieniu bardzo dobrze wypada także Koszalin, który w przeliczeniu na jedną organizację wydał 35,8 tys. zł (globalnie 10,6 mln zł) i Rybnik – 32,9 tys. zł (globalnie 12,3 mln zł). Sopot w przeliczeniu na jedną organizację wydał 25 tys. zł, Tarnów natomiast wydał w 2016 roku 5,2 mln zł na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe, co w przeliczeniu na jedną organizację daje

⁹ Lasocik Z., 1994, Kilka uwag o roli organizacji pozarządowych w państwie demokratycznym, Centrum Informacji dla Organizacji Pozarządowych BORDO. Warszawa: Fundusz Współpracy, s. 6.

¹⁰ Rymsza M., 2007, Standaryzacja współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi jako element polityki państwa wobec trzeciego sektora, [w:] Rymsza M., Frączak P., Skrzypiec R., Wejcman Z., Standardy współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, s. 9.

14,8 tys. zł. Mniej od Tarnowa wydał jedynie Bytom – 5,5 mln zł, czyli 13,5 tys. zł w przeliczeniu na jedną organizację pozarządową.

Formy pozafinansowej współpracy z organizacjami pozarządowymi

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie stwarza organizacjom i samorządom lokalnym możliwość szerokiej współpracy pozafinansowej. Sama ustawa wymienia tylko i wyłącznie kilka jej form, zostawiając pole do jej rozszerzenia organom administracji publicznej. Wymienione w ustawie formy współpracy to:

- wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,
- konsultowanie z organizacjami pozarządowymi projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
- konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego z radami pożytku publicznego,
- tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej.

Należy jednak podkreślić, że w tym przypadku ustawodawca skatalogował jedynie kilka form współpracy, która w zależności od aktywności lokalnych organizacji pozarządowych i otwartości, a czasem odwagi lokalnych władz, może przybierać rozmaite formy.

Do dobrych praktyk w zakresie wspierania organizacji pozarządowych zaobserwowanych w toku przeprowadzonych badań można przede wszystkim zaliczyć:

- Szeroką kampanię promocyjną Gdyni „Mały procent, wielka sprawa” realizowaną od kilku lat w Gdyni, w ramach której mieszkańcy informowani są o możliwości przekazania 1% podatku na rzecz gdyńskich OPP oraz o działalności tych organizacji. Wskutek

tych działań w ubiegłym roku mieszkańcy Gdyni przekazali lokalnym organizacjom pozarządowym aż 11 milionów złotych.

- Tworzenie centrów wsparcia organizacji pozarządowych. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie od 2010 roku stwarza jednostkom samorządu terytorialnego możliwość tworzenia takich centrów wsparcia, które funkcjonują jako jednostki samorządowe lub ich prowadzenie jest powierzane organizacjom pozarządowym. Dobrym przykładem takich centrów są działające już wcześniej na zasadzie oddolnych inicjatyw samorządów Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych¹¹ (działa od 2002 roku) czy Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych¹² (działa od 2007 roku). Jednostki świadczą organizacjom pozarządowym głównie wsparcie merytoryczne oraz infrastrukturalne i są finansowane ze środków samorządowych oraz realizowanych projektów. Centrum działające w Gliwicach przybrało szczególnie szeroką formułę działania. W jego skład wchodzi bowiem: Centrum Wolontariatu, Centrum Organizacji Kulturalnych „Perełka”, Inkubator Społecznej Przedsiębiorczości, Centrum Aktywności Młodzieży i Biuro Projektów.
- Partnerstwa lokalne. W kilku miejscach w Polsce lokalne władze wyszły z inicjatywą zawiązania szerokich partnerstw wspierających rozwój lokalnych społeczności, w skład których wchodzi rozmaite podmioty – np. organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, placówki oświatowe i lokalne władze. Jednym z najszerzych partnerstw jest Partnerstwo dla Powiatu Iławskiego. W jego skład wchodzi kilkadziesiąt samorządów lokalnych, instytucji publicznych i organizacji pozarządowych. Przykładem międzysektorowej współpracy na rzecz zrównoważonego rozwoju może być Partnerstwo Gór i Pogórza Kaczawskiego¹³ (Stowarzyszenie Kaczewskie), w skład którego wchodzi gminy, powiaty, nadleśnictwa, szkoły i organizacje pozarządowe, a swoim zasięgiem obejmuje 4 powiaty.

Rekomendacje dla zmian

Analiza dobrych praktyk w zakresie współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi daje podstawy do sformułowania rekomendacji do zmian w zakresie współpracy miasta Tarnowa z organizacjami pozarządowymi i ukształtowania jej w taki sposób, aby z jednej strony służyła pełniejszemu zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności, zwiększeniu spójności społecznej miasta Tarnowa, a z drugiej strony – ułatwieniu rozwoju trzeciego sektora w mieście.

¹¹ www.gcop.gliwice.pl [13.11.2017].

¹² www.cop.zory.pl [13.11.2017].

¹³ www.partnerstwokaczawskie.pl

1. Utworzenie rady działalności pożytku publicznego

Od kilku lat, w Tarnowie nie funkcjonuje rada działalności pożytku publicznego, która mogłaby pełnić funkcję inicjatywną i doradczą w zakresie rozwoju organizacji pozarządowych. W sytuacji, gdy taki organ w ogóle nie funkcjonuje ciężko mówić o jakiegokolwiek roli organizacji społecznych w realizowaniu polityk publicznych w mieście.

2. Zwiększenie ilości zadań publicznych zlecanym organizacjom pozarządowym

Z roku na rok organizacje pozarządowe coraz bardziej wypełniają przestrzeń publiczną w mieście, a ich liczba stale rośnie. Rośnie także liczba zadań zlecanych organizacjom pozarządowym, jednak niepokoi fakt angażowania w realizację zadań publicznych na terenie miasta organizacji działających w innych ośrodkach. W celu aktywizacji lokalnej społeczności, pobudzania u mieszkańców inicjatywy, powinno się z jednej strony zwiększyć wielkość środków przeznaczonych na realizację już widniejących w programie współpracy z organizacjami pozarządowymi zadań, a z drugiej wprowadzić do niego nowe zadania wzorem innych miast i w odpowiedzi na potrzeby lokalnej społeczności. Przykładowe propozycje zadań:

- przeprowadzanie konsultacji społecznych na terenie miasta Tarnowa z uwzględnieniem prowadzenia przez organizację pozarządową Młodzieżowej Rady Miejskiej,
- realizacja zadań z zakresu budowania akademickiego charakteru miasta, w tym rozwoju oferty kulturalnej adresowanej do studentów, juwenaliów, mediów studenckich,
- realizacja imprez okolicznościowych – pikników, festynów, świąt, które zamiast organizujących je – niekiedy sztampowo (w ramach obowiązków służbowych) urzędników, mogłyby być organizowane bezpośrednio przez mieszkańców.

3. Zmiana zasad ogłaszania i rozstrzygania otwartych konkursów ofert dla organizacji pozarządowych przez miasto

Obowiązująca w Urzędzie Miasta Tarnowa praktyka w zakresie organizacji otwartych konkursów ofert wymaga zmian, ze względu na jej nietransparentny charakter, oderwany od specyfiki organizacji pozarządowych i możliwości technicznych XXI wieku sposób składania wniosków o dofinansowania. Proponowane zmiany:

- wprowadzenie otwartej bazy kandydatów na członków komisji konkursowych, do której mogą zgłaszać się przedstawiciele organizacji pozarządowych – na chwilę obecną do bierani są w sposób uznaniowy;
- stworzenie internetowego generatora wniosków, tak aby można było wnioski o dofinansowania przez miasto poszczególnych projektów składać przez Internet, bez konieczności osobistego stawiennictwa w urzędzie;
- wprowadzenie do regulaminu konkursów ofert, wzorem instytucji centralnych, możliwości składania uzupełnień w przypadku stwierdzenia braków formalnych we wnioskach – na chwilę obecną powodem do całkowitego odrzucenia wniosku z powodu braków formalnych może być brak załącznika do wniosku, brak podpisu czy niewłaściwe zapakowanie wniosku;

- stworzenie ujednoczonego dla całego urzędu katalogu kosztów niekwalifikowalnych i poradnika realizacji miejskich projektów.

4. Utworzenie centrum organizacji pozarządowych

Dobrym sposobem na ożywienie starego miasta byłoby utworzenie w jednej z miejskich kamienic – wzorem Gliwic – centrum organizacji pozarządowych, jako jednostki miejskiej zajmującej się kompleksowym wsparciem dla organizacji w mieście. Z jednej strony centrum udzielałoby wsparcia lokalowego (dostępność sal szkoleniowych i konferencyjnych, infrastruktury technicznej), z drugiej zaś merytorycznego (profesjonalne doradztwo w zakresie możliwości sięgania przez lokalne organizacje pozarządowe po środki z pozamiejskich źródeł finansowania oraz pomoc w zakresie przygotowywania wniosków, doradztwo w zakresie księgowości czy zagadnień o charakterze prawnym), ale także mogłoby być wsparciem dla organizacji i aktywistów chcących rozpocząć działalność w zakresie kultury czy organizacji wolontariatu.

5. Rozwój ekonomii społecznej

Przemyślane i systemowe rozwiązania w zakresie ekonomii społecznej mogą w dużej mierze wpłynąć – w pewnym ograniczonym zakresie na sytuację gospodarczą w mieście. Przemyślane i skoordynowane zastosowanie klauzul społecznych w zamówieniach społecznych może przyczynić się do rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w mieście. W tym celu z jednej strony należy dokonać inwentaryzacji ilości zamówień publicznych w sferze publicznej w mieście, w których można zastosować klauzule społeczne, a z drugiej zaś zainicjować powstawanie podmiotów spełniających kryteria PES i mających zdolności do realizacji określonych zamówień publicznych.

Literatura

- Arczewska M., 2009, Nie tylko jedna ustawa. Prawo o organizacjach pozarządowych, Raport uwzględnienia stan prawny na luty 2007 roku, Opracowanie przygotowane w ramach projektu KOMPAS finansowanego przy udziale środków Unii Europejskiej. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- Broniewska M. J., 2013, Współpraca organizacji pozarządowych (NGO) z administracją publiczną – strategia i zasady, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo Humanistycznego w Siedlcach, nr 98, Siedlce.
- Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego i zawodowego w 2016 r. – wyniki wstępne, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/> [13.11.2017].
- Frączak P., Skrzypiec R., Wejzman Z., 2007, Standardy współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.

- Hausner J., 2007, Organizacje pozarządowe – trzeci sektor współczesnego społeczeństwa, Zeszyty naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 714, Kraków.
- Lasocik Z., 1994, Kilka uwag o roli organizacji pozarządowych w państwie demokratycznym, Centrum Informacji dla Organizacji Pozarządowych BORDO. Warszawa: Fundusz Współpracy.
- Raport o stanie miasta 2016, <http://www.tarnow.pl/Miasto/Urząd-Miasta-Tarnowa/Raporty-o-mieście> [13.11.2017].
- Raport o stanie miasta Gliwice – dane na koniec 2016 roku, <https://gliwice.eu/miasto/o-gliwicach/raport-o-stanie-miasta> [13.11.2017].
- Raport o stanie miasta Bytom, www.bytom.pl/plik/5722,raport-2016-pdf [13.11.2017].
- Rymsza M., 2007, Standaryzacja współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi jako element polityki państwa wobec trzeciego sektora, [w:] Rymsza M., Frączak P., Skrzypiec R., Wejcman Z., Standardy współpracy administracji publicznej z sektorem pozarządowym, Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- Sprawozdanie z realizacji Programu współpracy Miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w 2016 r. http://bip.um.rybnik.eu/docs/2017/05/16/file_6791267.pdf [12.11.2017].
- Toczyski W., 1998, Rola organizacji pozarządowych w odrodzeniu społeczeństwa obywatelskiego. W: M. Załuska, J. Boczoń, Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”.
- Ustawa z dnia 25 września 2015 r. o zmianie ustawy Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r. poz. 1923).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz.U. 2003 Nr 96 poz. 873.

Summary

The subject of the article is cooperation of local government on the city level with non-governmental organizations based on the example of the city of Tarnów.

To define the quality of cooperation, the number of non-governmental organizations and scale of financial support from the local government were examined in selected medium-sized cities. The data was collected from annual reports on the implementation of NGO's cooperation programmes as well as other official documents. The legal framework of cooperation of local government with non-governmental organizations was also described as well as good practices in selected local governments were reviewed.

Basing on the data analyzed, good practices, as well as the standards and cooperation forms with non-governmental organizations from the city of Tarnów a list of recommendations for better cooperation in this area was formulated.